

Azimut
*Comarcal
Senderisme*

14

Andorra

17 excursions a peu

Manel Figuera

Col·lecció: Azimut Comarcal
Sèrie Senderisme • 14

ANDORRA

17 excursions a peu

MANEL FIGUERA

Cossetània
EDICIONS

A l'Agnès i a la M. Lluïsa

Primera edició: febrer del 2014

© el text i de les fotografies: Manel Figuera

© d'aquesta edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 - 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-192-6

DL T 13-2014

Índex

INTRODUCCIÓ.....	5
Dades d'interès sobre Andorra.....	7
Estructura de la guia.....	10
Alguns consells pràctics	11
Situació i relació dels recorreguts	12
 ELS ITINERARIS	 13
1. Per Comapedrosa	14
2. Pels estanyes Forcats	20
3. Per l'Angonella.....	26
4. Per la serra de Tristaina	32
5. Pel Castellar	38
6. Per Rialb	44
7. Per Sorteny.....	50
8. Per la coma de Ransol	56
9. Per Anrodat.....	62
10. Per Juclar	68
11. Pel Siscaró	76
12. Per les Abelles	84
13. Pels Colells i pels Pessons	90
14. Per Ensagents	96
15. Pel Braibal.....	102
16. Per la vall del Madriu	108
17. Per Perafita.....	114

Introducció

Andorra és un copríncipat pirinenc que es pot considerar desconegut per a la majoria de persones que no hi resideixen i també, cal reconèixer-ho, per a moltes que hi viuen i que són andorranes, que pertanyen a famílies del país des de força generacions enrere. La gent en parla, se'n fa publicitat, s'hi va a comprar i a esquiar, té mitjans de comunicació propis, però se'n sap poc de la geografia, de la història, de l'art, dels costums i les tradicions, de la forma de govern, de com ha evolucionat la població... Se'n té una imatge plena de tòpics, parcial, estereotipada i distorsionada.

Aquest país abraça el sector més densament poblat del Pirineu. Això comporta que les valls principals, estretes, estiguin avui ocupades per nuclis habitats des de les parts més baixes de la Valira, no gaire lluny de la frontera amb l'Estat espanyol, fins a la part alta de la Valira d'Orient o d'Encamp, més amunt de Soldeu. Ja al vessant d'orientació atlàntica, el Pas de la Casa està situat a una altitud de 2.096 m. Però aquesta saturació humana, expansionista, que es localitza a les valls i als dominis esquiabls durant la temporada hivernal, es tradueix sovint en una solitud inesperada a les muntanyes. I així és: el Pirineu andorrà, en l'aspecte excursionista, té tots els al·licients que es poden trobar a la resta de la serralada.

Potser és aquest contrast el seu encant principal, allò que el fa especial: que del brogit de les valls, atapeïdes de gent, es passi al silenci més estricte de les muntanyes. Si no s'han trepitjat, no es coneix el Pirineu. És increïble que en un espai tan reduït, de només 467,76 km² —comarques veïnes com el Pallars Sobirà, l'Alt Urgell o la Cerdanya dupliquen aquesta extensió—, hi hagi un ventall tan ampli de valls amagades, de comes lluminoses, de circs glacials amb rosaris d'estany, de vessants pedregosos, de cims elevats... És com si una bona part del Pirineu s'hagués encongit en un territori petit on es localitzen tot tipus de roques paleozoïques, de climes de muntanya, d'espècies animals i de vegetals.

A cavall entre el Pirineu occidental català i l'oriental, l'andorrà reuneix les característiques dels dos, la qual cosa en fa créixer l'interès. És un Pirineu feréstec però assequible a la vegada, montuós però mai amb prou escabrositat com per esdevenir inhòspit. La seva riquesa paisatgística és irrepetible en altres indrets de la serralada.

Amb la tria selectiva de disset circuits, la guia pretén donar a conèixer les peculiaritats d'aquestes muntanyes tan atractives, però sense la intenció de separar-les dels sectors propers als límits estatals. Alguns itineraris freguen les línies frontereres entre el Pallars Sobirà, l'Alt Urgell i la Cerdanya, i fins i tot van cap a l'interior de l'Arieja, en territori occità, ja que el solitari massís de l'Aston no es pot desvincular del nord del país. Òbviament, amb només disset recorreguts es deixaran zones per conèixer, però s'aportarà una visió de conjunt d'aquest relleu i es podran assolir cims que sortint des d'Andorra són més propers i assequibles.

ANDORRA. 17 excursions a peu

DADES D'INTERÈS SOBRE ANDORRA

Amb una població censada que el 2002 era de 67.159 habitants, és el territori més densament poblat del Pirineu: 143,57 h./km². Està dividit en set parròquies, entitats territorials, amb l'administració a càrrec dels comuns, un per cada parròquia: Canillo, Encamp, Ordino, la Massana, Andorra la Vella, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany. La d'Andorra la Vella és la més poblada i és també la seu del Govern andorrà.

El país es troba plenament dins del Pirineu axial i totes les roques són paleozoïques o primàries. El granit s'estén pel sector sud-oest —crestes de Gargantillar, el Braibal, vall del Madriu...—, el gneis a Juclar, la calcària devoniana a l'alt de la Capa i el Casamanya i l'esquist per la resta del territori, la major part. L'erosió glacial ha configurat el relleu. Les glaceres arribaven, fa 60.000 anys, fins a Santa Coloma. El gel ha excavat circs glacials com els dels Pessons, Colells i Ensagents.

L'altitud mitjana del país és de 1.996 metres. Les muntanyes més elevades s'alcen al nord-oest, amb el pic de Comapedrosa com a principal (2.939 m). Més a llevant sobresurten els pics de Tristaina (2.876 m), Font Blanca (2.904 m), Serrera (2.912 m), Estanyó (2.915 m), Casamanya (2.752 m), Escobes (2.781 m) i Cabaneta (2.812 m). Al sud-oest hi ha un altre sector muntanyós, amb l'alt del Griu (2.876 m), el pic de Gargantillar o dels Pessons (2.864 m) i el pic de la Portelleta o tossa Plana de Lles (2.916 m).

La xarxa fluvial té com a denominador comú el pendent pronunciat. Els rius són tributaris de la Valira del Nord o d'Ordino i de la Valira d'Orient o d'Encamp, unides més avall d'Escaldes en la Gran Valira, afluent del Segre a la Seu d'Urgell (Alt Urgell). El riu Arieja, però, és atlàntic, i el d'Engaït —més avall de la Llosa—, desemboca al Segre a Martinet (Cerdanya). D'entre els afluents de la Valira del Nord cal fer menció dels rius de Montaner, d'Arinsal i de Rialb. Quant a la Valira d'Orient, el Madriu, Vall del Riu, Ransol i Incles. Directament a la Gran Valira hi desemboca el riu d'Os. Les aigües termals es localitzen a Escaldes-Engordany.

El clima d'Andorra va del submediterrani, a les parts més baixes travessades per la Gran Valira, a l'alpi, a partir dels 2.200 m. Les valls, per la seva estretor, són fredes a l'hivern, a pesar de l'orientació al sud. Les boires afecten el Pas de la Casa i les carenes septentrionals, influïdes per la climatologia oceànica de l'Arieja. Els temporals de llevant no tenen la mateixa incidència que en comarques de més a l'est, però les tempestes d'estiu poden ser violentes. El vent del nord, en canvi, aporta pluges i neu a les muntanyes i a les capçaleres de les valls.

La precipitació mitjana anual és de 1.000-1.200 mm per damunt dels 1.500 m i entre 800-900 a les valls més baixes. Escaldes-Engordany (1.050 m) té una mitjana termomètrica de 9,3° C, l'estany d'Engolasters (1.647 m) 7,7° C i Ransol (1.720 m) 5,3° C. A partir de 2.300 m la neu pot durar de novembre a maig, i algunes congestes, en indrets obacs i elevats, tot l'estiu. Les glaçades hivernals abasten el país sencer.

ANDORRA. 17 excursions a peu

El paisatge vegetal es caracteritza per boscos d'alzina carrasca a les parts baixes més assolellades. A una altitud mitjana s'hi estenen rouredes de roure martinenc, pinedes de pi roig i, en menys proporció, avellanoses i bedollars. Més amunt hi creixen avetoses i pinedes de pi negre. Per damunt ho fan els prats d'alta muntanya, rics en flora a la primavera i bona part de l'estiu. Al llarg dels cursos fluvials hi ha una nodrida vegetació de ribera, malgrat que avui delmada per les construccions que atapeeixen les valls.

Quant a la fauna, l'isard i la marmota dominen l'alta muntanya. La guineu, el senglar, el conill i la llebre ocupen els boscos, mentre que la llúdriga segueix rius i torrents. En aquests rius i als estanyes hi viuen truites. Entre les aus s'hi troben àguiles, voltors, falcons i diverses espècies d'ocells propis del Pirineu. De galls fers i de perdus blanques, n'hi ha pocs. No s'ha d'oblidar, tampoc, el perillós escurçó. Pel que fa a l'ós, reintroduït al vessant nord de la serralada, hi ha constància que almenys un exemplar ha passat per algun sector d'Andorra. També és possible que ho hagi fet —o ho faci— el llop, després que se l'hagi vist al veí Parc Natural del Cadí-Moixeró.

Les restes més antigues trobades al país daten de l'epipaleolític (9000-8000 aC), a la balma de la Margineda, prop de Santa Coloma. La toponímia és en gran part d'origen ibèric. La cultura iberobasca podria haver abraçat el territori andorrà i s'hauria estès fins al límit oriental de la Cerdanya. L'any 120 aC l'historiador grec Polibi anomena andosins els habitants de les actuals valls d'Andorra. Tot i això, hi ha poques dades de la romanització, a pesar que els romans devien conèixer les aigües termals d'Escaldes-Engordany.

Del domini visigòtic, se'n sap ben poca cosa, llevat que Andorra es va integrar en la diòcesi d'Urgell al segle VI. Després, les incursions sarraïnes són freqüents fins al 793, quan els territoris d'Urgell i de Cerdanya passen a mans dels francs. El 798 es consolida l'ocupació franca; l'emperador Carlemany l'ha encarregada al seu fill Lluís el Piadós, que presideix llavors la cort de Tolosa. Les valls andorranes dependran de l'administració política del comtat d'Urgell i del bisbat d'igual nom respecte a l'eclesiàstica.

El primer document conegut que parla d'Andorra data del 843. És una declaració del rei Carles el Calb a Sunifred I, comte d'Urgell i de Cerdanya, en què el monarca concedeix al noble la propietat privada del territori. Però la presència de la mitra urgellenca hi serà cada cop més freqüent i els andorrans acabaren veient el bisbe com el seu senyor. El 1133 el bisbe Pere Berenguer adquireix a perpetuïtat el domini de les valls andorranes.

En aquella època, les tensions entre les famílies nobles urgellenques dels Caboet i dels Castellbò afecten Andorra, fins al punt que aquests últims, amb la intenció d'expansionar-se, acaben actuant de manera violenta contra el bisbe. La mitra, llavors, s'alia amb els Caboet i els infeuda algunes terres andorranes. Però amb la mort d'Arnau de Caboet el 1170 sense descendència masculina i amb el casament de la seva filla Arnaldeta de Caboet l'any 1183 amb Arnau de Castellbò, les dues cases s'entronquen i els Castellbò adquireixen en feu el territori andorrà.

Les pugnes entre el bisbat i els Castellbò augmenten durant els segles XII i XIII. Tanmateix, amb el casament el 1208 de l'única filla d'Arnau de Castellbò, Ermessenda, amb el comte Roger Bernat de Foix, a més de la difusió del catarisme al vescomtat de Castellbò i també de l'expansionisme de la casa foixenca, els comtes de Foix determinaran el futur d'Andorra, ja que ha passat, ara, a mans dels nobles occitans. Els comtes de Foix, sovint per la força i fent ús dels drets feudals, van dominar el nord del comtat d'Urgell fins a Organyà, i, en morir Ermessenda el 1230, tots els drets dels Castellbò passen als Foix.

Aquests nobles, d'altra banda, ajuden els refugiats de la croada contra el catarisme i l'heretgia càtara arrela al vescomtat, per la qual cosa el bisbe Pere de Puigverd excomunica Roger Bernat II, que més endavant posa serge a la Seu d'Urgell i destrueix els pobles de la rodalia. Les hostilitats s'acaben de moment el 1240, quan el bisbe retira l'excomunicació. Amb Roger IV de Foix, però, es reprèn la violència, ja que aquest comte no vol retre homenatge al bisbe Abril, el qual, per la seva banda, fa jurar fidelitat als andorrans. Roger Bernat III, fill de Roger IV, continua amb la mateixa política conflictiva i esdevé el cap de la revolta que duu a terme la noblesa catalana contra el rei Pere II el Gran els anys 1277 i 1278.

I és el rei qui ha d'intervenir directament per solucionar el conflicte amb la signatura dels pariatges, els quals marquen l'inici constitucional d'Andorra. Les institucions emanades d'aquestes sentències arbitral —la primera del 1278 i la segona del 1288—, habituals aleshores, es pot dir que encara són vigents, amb les seves correccions lògiques, en l'actualitat. El bisbe Pere d'Urtx admet el comte de Foix com a participant i associat en la sobirania andorrana, i el comte de Foix, Roger Bernat III, accepta el vincle de vassallatge que té Andorra respecte a la mitra d'Urgell.

La situació política del bisbat no ha variat substancialment, però sí la del comtat de Foix. Enric IV de Foix abjura del protestantisme i esdevé rei el 1591, per la qual cosa el representant suprem de la Corona de França resulta cosenyor d'Andorra. Quan el país es converteix en república, recau en el seu president aquesta cosenyoria. Les carlinades del segle XIX respecten les fronteres andorranes i el 1866 el bisbe Caixal signa la Llei

Cim del pic de Malcaràs

ANDORRA. 17 excursions a peu

de la reforma, acceptada dos anys més tard pel copríncep francès. Aquesta llei estén el dret a vot a tots els caps de casa andorrans i estableix les bases del sistema de govern andorrà, basat en la sobirania compartida pels dos coprínceps, representats per dos veguers, i del Consell General de les Valls, que desenvoluparà funcions legislatives i executives.

L'any 1933 s'introdueix el sufragi universal, però no és fins al 1970 quan les dones obtenen el dret a vot. El 1981 es crea el Consell Executiu, fora del Consell General de les Valls. El 1991 s'estableixen les relacions amb la Comunitat Europea. El 1993 s'aprova la primera constitució andorrana i el país entra a l'ONU, i el 1994 ho fa al Consell d'Europa. El sistema actual de govern és el copríncipat parlamentari. Els coprínceps són el bisbe d'Urgell i el president de l'Estat francès. El Comú, a Andorra la Vella, és l'òrgan administratiu i de govern de les set parròquies i en representa els interessos. L'integren deu membres elegits, vuit consellers i dos cònsols, assistits per un manador i un secretari.

La gent es concentra més aviat a Andorra la Vella i a Escaldes-Engordany. Altres nuclis grans són Sant Julià de Lòria, la Massana i Encamp. A mitjan segle XIX hi havia uns 4.000 h., i el 1944, 5.241. A causa de la immigració, que ha vingut de l'Estat espanyol, però també de França i de Portugal, el nombre de residents estrangers supera avui el 70% de la població. L'agricultura i la ramaderia han estat durant segles la base econòmica del país. Fins al segle XIX hi ha haver cinc fargues i algunes fàbriques tèxtils. La indústria es basa avui en l'alimentació, el tabac, el tèxtil, el cuir, la fusta i la construcció. Per la seva banda, els serveis, des de mitjan segle XX, encapçalen el sistema productiu i compten amb tres branques: comerç, turisme i finances. A pesar de l'apogeu del turisme, incrementat per l'esquí a l'hivern, el comerç segueix sent encara avui el motor principal, amb uns 2.500 establiments.

El romànic és a Andorra l'art predominant. En l'arquitectura militar hi sobresurten el castell i l'església de Sant Vicenç d'Enclar, a Santa Coloma, i el conjunt de Sant Romà de les Bons, a Encamp. Quant a les esglésies, cal destacar les de Santa Coloma, Sant Miquel d'Engolasters, Sant Joan de Caselles, Sant Martí de la Cortinada i Sant Serni de Nagol, amb retaules, imatges i pintures. Tanmateix, Andorra ha experimentat un cert progrés en les ofertes culturals. Els festivals internacionals de música d'Ordino —al seu Auditori Nacional— i de jazz a Escaldes-Engordany, o la temporada de música i dansa a Andorra la Vella, en són algunes mostres. També s'ha de fer menció d'una extensa xarxa de museus, on s'exposen des d'aspectes etnogràfics fins a col·leccions úniques en tot el món, passant pels que donen a conèixer el patrimoni andorrà.

ESTRUCTURA DE LA GUIA

La guia s'estructura en disset itineraris en forma de circuit. Consten d'una fitxa tècnica amb la distància en quilòmetres i un temps aproximat que no deixa de ser un punt de referència i que no té en compte els des-

cansos. Els punts d'aigua també hi surten, però a fi d'evitar sorpreses és convenient dur-ne de casa. Els accessos per carretera es prenen tots des d'Andorra la Vella o des d'Escaldes-Engordany.

Cada itinerari està escrit de manera segmentada, agregant els punts d'interès i descrivint els elements que caracteritzen el paisatge, a més d'alguns punts de referència útils. Però en deixen també per a la descoberta. Els destacats aporten informacions complementàries sobre aquella zona, amb informacions diverses: llegendes, fets, curiositats, espais protegits, muntanyes properes, indrets especials, vies ferrades, dades històriques...

Els recorreguts, pensats per seguir-los sense neu, es poden fer en un sol dia, tot i que el 16 és aconsellable en dos atesa la seva longitud. Tenen tres nivells de dificultat, en funció de criteris com el desnivell acumulat, la morfologia del terreny o alguns passos de grimpada, però tots, això sí, requereixen una certa experiència en alta muntanya pirinenca. Andorra és un territori intricat i accidentat on les passejades a peu són més aviat escasses i es restringeixen a les valls. Malgrat aquests aspectes, cal dir que la xarxa de refugis possibilita que molts circuits es facin en dos o fins i tot tres dies, i també que es puguin abandonar o escurçar en diversos punts.

ALGUNSC SELLS PRÀ ICS

És preferible alentar el ritme de la marxa per efectuar el mínim d'aturades. Cal assumir que en certes ocasions els camins marcats no són freqüents ni definits. S'han de tenir en compte els canvis meteorològics, les prediccions i si les condicions atmosfèriques són inadequades és millor renunciar a l'excursió. Una nevada, una tempesta elèctrica o una ventada poden complicar l'avanç i augmentar el grau de risc.

Mapa, brúixola, altímetre, GPS i informacions sobre la zona sempre seran útils. És important dur uns prismàtics i una màquina de fotografiar. La forma física no ha de ser un obstacle per a l'excursió: no és bo dificultar amb aturades constants el ritme de marxa del grup.

Un bon calçat, una motxilla confortable i amb prou capacitat, un folre polar i una jaqueta són indispensables. També ho són un barret, una gorra per al fred, una crema protectora, uns guants, una farmaciola, uns pantalons llargs que siguin còmodes i —a l'estiu— uns altres de curts, un parell de mitjons de recanvi, una samarreta que transpiri la suor, un mínim de dos o tres litres d'aigua —segons el recorregut i l'estació de l'any— o de beguda isotònica, unes ulleres de sol que evitin els raigs infrarojos, una manta tèrmica i una funda impermeable per cobrir la motxilla en cas de pluja. Un o dos bastons, si pot ser telescòpics, poden ajudar en terrenys abruptes per descarregar els genolls; en canvi, en camins planers o poc inclinats, o també en grimpades i zones de blocs de roca, els bastons faran més nosa que servei.

I ara només resta desitjar-te, amic o amiga excursionista, que gaudeixis plenament dels recorreguts. Comprovaràs que aquestes muntanyes són meravelloses i plenes de sorpreses. Anima't a descobrir-les!

ANDORRA. 17 excursions a peu

SITUACIÓ I RELACIÓ DELS RECORREGUTS

1. Per la Comapedrosa
2. Pels estanys Forcats
3. Per l'Angonella
4. Per la serra de Tristaina
5. Pel Castellar
6. Per Rialb
7. Per Sorteny
8. Per la coma de Ransol
9. Per Anrodat
10. Per Juclar
11. Pel Siscaró
12. Per les Abelletes
13. Pels Colells i pels Pessons
14. Per Ensagents
15. Pel Braibal
16. Per la vall del Madriu
17. Per Perafita

Itinerari • 1

Per la Coma Pedrosa

Arinsal • estany Negre • pic de Comapedrosa • pic de Baiau •
pic de Sanfonts • pic del Port Vell • refugi de Coma Pedrosa • Arinsal

Descripció

L'ascensió al pic —o alt— de Comapedrosa, el més elevat d'Andorra, és ja una excursió de certa envergadura i desnivell, malgrat que està exempta de dificultats. No obstant això, si es completa amb aquest periple per algunes de les muntanyes que l'envolten guanyarà en varietat, contrastos i riquesa de paisatges. La cúpula culminant del Comapedrosa és un mirador excel·lent del Pirineu

que abasta, en un dia ben clar, des de la Maladeta fins al Canigó, però és sobre el massís de la pica d'Estats on mostra la millor perspectiva. El poc freqüentat pic de Baiau, l'agulla de Baiau i el pic de Sanfonts, per la seva banda, la tenen sobre la serra de Monteixo. El refugi de Comapedrosa, guardat a l'estiu, possibilita que el circuit es pugui fer en dos i fins i tot en tres dies.

Itinerari

- **Itinerari:** Arinsal – obaga de Comapedrosa – collet de Comapedrosa – les Canyonques – estany Negre – pic de Comapedrosa – collada del Forat dels Malshiverns – pic de Baiau – portella de Baiau – agulla de Baiau – pic de Sanfonts – portella de Sanfonts – pic del Port Vell – refugi de Comapedrosa – Arinsal.
- **Distància:** 15 km.
- **Temps:** 8 h 15' aprox.
- **Desnivell:** 1.738 m.
- **Dificultat:** ***.
- **Punts d'aigua:** Font de la Jubanya, capçalera del riu de Comapedrosa, font dels Miquelets i refugi de Comapedrosa.

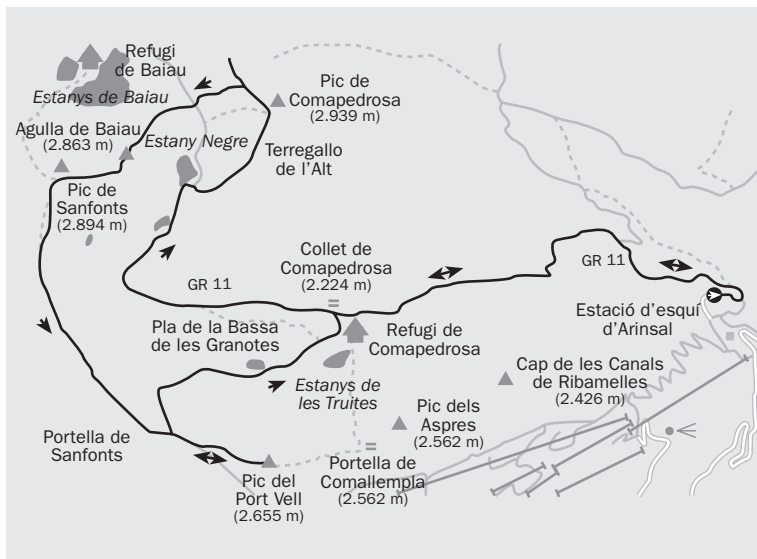
- **Accés:** Des d'Andorra la Vella per la CG3 a la Massana, on es pren a l'esquerra la CG4 a Erts i després a la dreta la CS410 fins a Arinsal. Es creua el túnel de l'espigó que protegeix el poble i es deixa l'automòbil en un carrer de la dreta, al costat dels últims blocs de pisos.

0 h. Part alta d'Arinsal (1.557 m). El carrer esdevé una pista de terra, costeruda, que puja primer al costat del torrent Ribal (baixa directament del pic de les Fonts) i que poc després el deixa a la dreta. Hi ha una tanca que impedeix el pas d'automòbils. A la dreta surt un camí marcat (it. 2) que s'enfila

ANDORRA. 17 excursions a peu

pel bosc a la borda de les Agunes. Cal seguir les franges blanques i vermelles del GR 11, que van per la pista. El pendent és acusat i es guanya altitud de pressa. Passem pel costat d'una centraleta d'aigües i, superada una segona costa, arribem a una desviació ben indicada.

20'. Desviació a l'esquerra (1.700 m). Es deixa la pista, que porta al pla de l'Estany (it. 2). Per aquesta pista vénen tant el GRP (franges vermelles i grogues), sender de gran recorregut que dóna la volta al Principat d'Andorra, com el GR 11-9, una de les variants del GR 11. Aquest sender que creua el Pirineu va per la desviació, on es veuen també uns punts de color groc que es dirigeixen al pic de Comapedrosa. Planer i enmig d'una pineda de pi negre amb nerets, s'acosta al riu d'Areny, que travessa per una palanca. Poc després fa el mateix amb el riu de Comapedrosa per mitjà d'una altra palanca, inclinada. A partir d'aquí el camí s'enfila en llaçades

per l'obaga de Comapedrosa. El bosc, de bon matí, proporciona ombra i fa més lleugera l'ascensió, constant i amb trams d'inclinació notable. En alguns es pot apreciar l'antic empedrament del camí, ja que havia estat de ferradura. Unes llaçades ens situen a mig vessant del cap de les Canals de Ribamelles, gairebé al límit superior de la pineda. Llavors gira a la dreta.

1 h. Grau de Comapedrosa (1.910 m). La inclinació s'atenua. A poc a poc el camí surt del bosc i s'acosta al riu, a la dreta, ja dins de la vall lateral que forma Comapedrosa. En un punt especialment atractiu transcorre al costat mateix del torrent que baixa de l'estany de les Truites. Poc després el travessa i puja per una canaleta fins al pas que l'encapçala.

1 h 45'. Collet de Comapedrosa (2.224 m). Tenim el refugi a cinc minuts a l'esquerra, seguint el GRP (per on baixarem a la tornada). Travessem les pastures de la pleta de Comapedrosa, on hi ha una

ANDORRA. 17 excursions a peu

antiga cabana de pastors. El camí, que perd uns metres d'altitud i que després continua planer, es torna a acostar al riu d'igual nom. En un sector més estret, entre matollar de neret, s'enfila de nou, de moment de manera suau. Sempre amb el curs d'aigua proper a la dreta, recorrem aquesta part mitjana de la vall fins a la base d'uns pics aguts i esquitosos, de color vermell, situats a la carena meridional del pic de Sanfonts, pla de dalt. Es deixen enrere els darrers arbres i s'entra en un terreny aspre i caòtic.

2 h 15'. Les Canyiques (2.400 m). Aquí el camí fa un gir de noranta graus a la dreta. Dibuixant més llaçades, guanya un replà panoràmic cap a la vall i arriba a un estanyol, conegut com les basses d'Estany Negre. Es voreja per la dreta i s'entra a la capçalera de Comapedrosa, ben amagada entre el pic del mateix nom, el pic de Baiau, l'agulla de Baiau i el pic de Sanfonts. Encara pel GR 11, es volta per l'esquerra l'inici de la carena dels terregalls de l'Alt.

S'avança per un pedregar esquitos fins a un collet.

2 h 50'. Estany Negre (2.627 m). Fa honor al seu nom, al fons de l'embut format pels quatre pics mencionats. L'indret és d'una bellesa única, recollit en aquesta capçalera de la vall. Tarters vermellosos i cingles d'esquists l'envolten per les vores. El GR 11 el volta, però el deixem i prenem un camí, senyalitzat a la dreta amb marques grogues, que guanya altitud a través de pedregars i de llozers tot aprofitant-ne les cornises. Una pujada ràpida permet accedir a un collet en plena carena dels terregalls de l'Alt, a l'altre costat de la qual s'obre una perspectiva immillorable de la vall d'Arinsal i de la Valira del Nord fins a Andorra la Vella. L'ascensió prossegueix per aquesta carena, rocosa però sense dificultats. Una successió de bretxes i de petits ressals, on en algun moment cal ajudar-se amb les mans, condueixen a un coll grogós més marcat al peu de la cúpula del cim. El darrer tram va per una ca-

Arinsal

Emplaçat entre 1.500 i 1.580 m d'altitud, les seves cases aprofiten el poc terreny planer que li deixa el fons de la vall. Si ens enfiléssim per un costerut camí a les bordes de Percanella, del Torner i dels Prats Nous veuríem, aquest poble, petit i vulnerable. No és estrany que es parli d'allaus que sepulsen edificis, com la que va baixar pel torrent Ribal pel desembre de 1996. Punts d'interès són el pont de Pesada, sobre el riu Pollós, i la petita església romànica de Sant Andreu del Prat del Campanar. És d'una sola nau, coberta amb volta de canó, amb cloquer d'espadanya d'un sol ull i amb absis semicircular que té decoració de bandes i arcs. Per les restes de lesenes que s'hi conserven, sembla d'arquitectura llombarda i podria datar dels segles XI o XII.

Collet sobre l'estany Negre

naleta pedregosa o bé pels relleixos immediats.

3 h 30'. Pic de Comapedrosa (2.939 m). Restes d'un gran pedró. Gràcies a la seva situació i altitud, és un bon mirador, però s'ha de reconèixer que els pics de Baiau i de Sanfons, al nord-oest i a l'oest, li resten vista sobre Vallferrera i la vall de Tor. Per això aquesta excursió resulta més completa si s'assoleixen també aquests pics. La vall d'Arinsal queda ben ensotada i algunes de les muntanyes destacades d'Andorra prenen relleu, entre les quals l'agut pic de Tristaina, que es veu força esvelt i atractiu. Baixem per la carena, pel fil o amb tendència a l'esquerra, que duu al coll següent, entre el pic de Comapedrosa i el pic de Baiau. Poc abans de ser-hi haurem de fer ús de les mans en un pas rocós.

3 h 45'. Collada del Forat dels Malshiverns (2.823 m). Sense neu és fàcilment assequible pels dos costats, tant pel de Comapedrosa (via pràctica d'escapàtoria cap a l'estany Negre) com pel forat

dels Malshiverns cap al pla de l'Estany. La grimpada des d'aquí fins al pic de Baiau és curta i breu, i es fa a través d'unes grades esquistoses a l'esquerra de la carena.

3 h 55'. Pic de Baiau (2.886 m). Es descobreix a l'altre costat el circ de Baiau amb els seus estanys, a la capçalera de Vallferrera. La cresta que va d'aquí a la roca Entravesada (it. 2) és entretinguda i té alguns passos de II i de III grau. Tornem a la collada del Forat dels Malshiverns, sense la necessitat d'acabar-hi d'arribar. Quan el terreny ho permet, girem a la dreta, creuem prats i pedregars i baixem al pas més profund de la capçalera de Comapedrosa.

4 h 10'. Portella de Baiau (2.756 m). Retrobem el GR 11, que es dirigeix —o en ve, depèn de com es miri— al proper circ de Baiau. L'ascensió a l'agulla del mateix nom sembla el tram més delicat del circuit, però no ho és tant. Un caminet senyalitzat (punts vermells) va proper a la carena fins a la base d'un roc esquistós. El vo-

